

Podrobný rozbor platných právních předpisů upravujících požití alkoholu na vodě po zrušení nulové tolerance v zákonu o vnitrozemské plavbě

Jedním z plánovaných legislativních záměrů, které by se v dohledné době měly projednávat na půdě Poslanecké sněmovny, je novela zákona č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě. Cílem novely je vyjmout specificky určené osoby z působnosti § 43 odstavce 3 písmene c), jenž zakládá odpovědnost za přestupek vůdci plavidla či členu posádky, který vede plavidlo nebo vykonává činnost spojenou s plavbou ve stavu, ve kterém je jeho schopnost k vedení nebo k vykonávání uvedené činnosti ovlivněna požitím alkoholu nebo užitím jiné návykové látky, nebo se při vedení nebo obsluze plavidla odmítne podrobit lékařskému vyšetření ke zjištění, zda není ovlivněn požitím alkoholu nebo užitím jiné návykové látky. Vzhledem k tomu, že novela má poměrně vysoký potenciál vyvolat kontroverzi, je nutné připomenout právní předpisy, které budou aplikovatelné i po účinnosti novely.

Jak to bude vypadat s návykovými látkami na vodě?

Nejprve je nutné zmínit, že ačkoliv jsou ve výše zmíněném předpisu zmíněny návykové látky, novela cílí zejména na alkohol. Konzumace dalších návykových látek je v České republice obecně zakázána jinými právními předpisy, a proto není potřeba ji v novele speciálně upravovat. I když má dojít k dekriminalizaci určitého jednání v jednom právním předpisu, neznamená to, že je takové jednání podporováno. Zároveň je důležité zmínit, že samotný zákon o vnitrozemské plavbě obsahuje další ustanovení, která regulují jednání související s alkoholem. Jedná se o ustanovení § 29b odstavce 3, které stanovuje zejména povinnost vůdce plavidla zajistit bezpečnost osob na plavidle a ostatních účastníků plavebního provozu. Je nasnadě, že při nadměrné konzumaci alkoholu bude bezpečnost ohrožena. Poruší-li však vůdce plavidla tuto povinnost, může dostat pokutu ve výši 5000 Kč. Další významnou regulaci obsahuje ustanovení § 42 odstavce 5 písmene e). Tohle ustanovení působí preventivně a dává osobám vykonávajícím dozor na vodních cestách (typicky pracovníci Státní plavební správy) právo na místě zakázat plavbu plavidla, pokud zjistí, že jsou schopnosti vůdce plavidla nebo členů posádky sníženy z důvodu požití alkoholu, omamné nebo psychotropní látky. Zákaz konzumace alkoholu zná rovněž zákoník práce, který jej upravuje v ustanovení § 106 odstavce 4 písmene e). Ve vztahu k plavbě mohou mezi subjekty, na něž tohle ustanovení dopadá, patřit například vodní instruktor, trenér či převozník.

Obecné předpisy a odpovědnost za škodu

Výše zmíněná ustanovení nejsou jediná, která upravují jednání související s alkoholem. V českém právním řádu existuje zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky omamných látek. Problematiky alkoholu se dotýká zejména § 19 tohoto zákona, který stanoví, že *„Osoba, která vykonává činnost, při níž by mohla ohrozit život nebo zdraví svoje nebo jiné osoby nebo poškodit majetek, nebo ve vztahu k níž jiný právní předpis stanoví zákaz požívat alkohol nebo užívat jiné návykové látky, nesmí požívat alkoholické nápoje nebo užívat jiné návykové látky při výkonu této činnosti nebo před jejím vykonáváním, a to tak, aby zajistila, že tuto činnost nebude vykonávat pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky“*. Obecnost tohoto ustanovení dává možnost jeho použití na téměř jakoukoliv lidskou činnost vykonávanou po či během konzumace alkoholu. Je ovšem nutné podotknout, že v praxi bude velmi záležet na schopnosti člověka ovládat své chování a jednání, jelikož jinak by docházelo k absurdním situacím (například postih osoby po konzumaci jednoho piva, protože i taková osoba má potenciál ohrozit svoje zdraví). Vzhledem k obecnosti ustanovení je možné jej aplikovat i na vodáky.

Pokud dojde v souvislosti s jakýmkoliv jednáním (jednání pod vlivem alkoholu není výjimkou) ke škodě, nastupuje občanský zákoník. Důležitá ustanovení obsahují zejména § 24 a § 2910. První jmenovaný říká, že *„Každý člověk odpovídá za své jednání, je-li s to posoudit je a ovládnout. Kdo se vlastní vinou přivede do stavu, v němž by jinak za své jednání odpovědný nebyl, odpovídá za jednání v*

tomto stavu učiněná“. Jde o to, že osoba je odpovědná za své jednání v případě, že je schopna posoudit důsledky svého jednání a zároveň je schopna toto jednání ovládnout. Pokud tyto podmínky nesplňuje, odpovědná není. To ovšem neplatí pro případy, kdy si osoba stav, v němž by jinak odpovědná nebyla, přivodí sama (typicky se jedná o přivedení se do stavu opilosti). V takových případech je za své jednání plně odpovědná. Druhým klíčovým ustanovením je ustanovení § 2910. To v podstatě zakládá obecnou povinnost nahradit škodu, kterou škůdce způsobil. Jinými slovy, zasáhne-li osoba do absolutního práva poškozeného (právo na život, vlastnické právo atd.), nahradí způsobenou škodu.

Trestní právo jako prostředek ultima ratio

Jak je již uvedeno v nadpisu, trestní represe je v České republice používána jako prostředek *ultima ratio*. To znamená, že se k ní přikročí pouze v nejnutejších případech, kdy není možné využít jiné řešení. I trestní zákoník obsahuje několik ustanovení týkajících se užívání alkoholu. V obecné části zákona se jedná zejména o ustanovení § 42, které obsahuje přitěžující okolnosti, k nimž v případném trestním řízení soud přihlíží. Jednou z takových okolností je také zneužívání návykové látky. Písmeno p) dotčeného § přímo stanovuje, že jde *„o pachatele, který se oddává zneužívání návykové látky a spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním“*. Dle § 130 trestního zákoníku patří mezi návykové látky rovněž alkohol. To znamená, že požití alkoholu je při spáchání trestného činu pod jeho vlivem přitěžující okolností. Ve zvláštní části jsou významná zejména 2 ustanovení. Prvním z nich je ustanovení § 201, které se týká ohrožování výchovy dítěte. Osoba, která *„ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“* Je jasné, že v souvislosti s plavbou na vodě se tohle ustanovení jeví jako velmi extrémní (což je pravda), není však možné na něj zapomenat, jelikož určité případy mají potenciál naplnit jeho skutkovou podstatu. Druhé zásadní pravidlo obsahuje § 274, které upravuje ohrožení pod vlivem návykové látky. Důležité je nejenom ustanovení odstavce 1, které říká, že *„Kdo vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.“*, ale také ustanovení odstavce 2 písmene a). Tohle ustanovení totiž první odstavec konkretizuje. Pokud osoba způsobí *„činem uvedeným v odstavci 1 havárii, dopravní nebo jinou nehodu, jinému ublížení na zdraví nebo větší škodu na cizím majetku nebo jiný závažný následek“* bude potrestána odnětím svobody, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti. Dopravní nehodou se pro účely tohoto zákona rozumí i nehoda na vodě (v souvislosti s plavbou). Nejedná se ovšem pouze o havárii, ale rovněž o ublížení na zdraví nebo větší škodu na majetku (50 000 Kč). Kromě těchto ustanovení obsahuje trestní zákoník také další pravidla, která mohou být v souvislosti s požitím alkoholu na vodě porušena. Jedná se především o ublížení na zdraví z nedbalosti, těžkou újmu na zdraví z nedbalosti atd.

Pojištění, výluky a regres

Posledním významným aspektem je peněžní stránka. Jak to tak bývá, peníze jsou vždy až na prvním místě, a proto je nutné se zaměřit také na pojištění. Výše byla zmíněna obecná odpovědnost za konkrétní jednání a rovněž povinnost nahradit škodu. Tato povinnost je v praxi často realizovaná pojišťovnami, se kterými má jejich klient (škůdce) uzavřenou pojistnou smlouvu. Pokud ovšem hrál v jednání, které vedlo k pojistné události, roli alkohol, pojišťovny mají mnoho nástrojů, jak s celou situací naložit. Občanský zákoník zakládá ustanovením § 2774 možnost vymezení výluk z pojištění. To znamená, že v případě konkrétních okolností pojišťovny nemusí plnit, nebo mohou plnění vymáhat po svém klientovi. Jednou z nejčastějších výluk je právě alkohol. Dobře to lze ilustrovat například na úrazovém pojištění, jelikož § 2846 říká, že pojišťovna může *„snížit pojistné plnění až na jednu polovinu, došlo-li k úrazu následkem toho, že poškozený požil alkohol nebo požil návykovou látku nebo přípravek takovou látku obsahující, odůvodňují-li to okolnosti, za nichž k úrazu došlo“*. Dalším příkladem je ustanovení § 2866 o pojištění odpovědnosti, které stanovuje, že *„Způsobil-li pojištěný škodnou událost*

pod vlivem požití alkoholu nebo použití návykové látky nebo přípravku takovou látku obsahujícího, má pojistitel proti němu právo na náhradu toho, co za něho plnil". Je tedy možné vidět, že způsobení škodné události pod vlivem alkoholu může přijít pojištěnce poměrně draho. Specifické pravidlo má také zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. Ten v § 55 stanoví, že „Příslušná zdravotní pojišťovna má vůči třetí osobě právo na náhradu těch nákladů na hrazené služby, které vynaložila v důsledku zaviněného protiprávního jednání této třetí osoby vůči pojištěnci. Náhrada podle věty první je příjmem fondů zdravotní pojišťovny". Tohle ustanovení zakládá regresivní právo pojišťovny vůči třetí osobě.

Závěrečné shrnutí

Ačkoliv má novelou zákona o vnitrozemské plavbě dojít k dekriminalizaci určitého jednání pro specificky určené osoby, nezabývá to dané osoby povinnosti dodržovat ustanovení dalších předpisů. Z výše popsaného je možné si dovodit, že český právní řád disponuje širokou paletou pravidel, která jednání související s alkoholem určitým způsobem regulují. Represe související s porušením daných pravidel mají rovněž různou míru závažnosti, což umožňuje konkrétním orgánům dané jednání adekvátně poskytnout. Množství pravidel má osobu stimulovat k tomu, aby se chovala určitým způsobem a aby o určitých věcech a jejich následcích přemýšlela. Vždy je však důležité znát míru toho, co je dovolené a co už dovolené není, přičemž v otázce alkoholu to platí obzvlášť.

Předkládanou novelou se má docílit snížení represe ze strany státu vůči vodákům, kteří na vodě požili alkohol v takové míře, že jsou i nadále způsobilí ovládat pravidlo, neohrožují ostatní účastníky plavby, zdraví svoje nebo ostatních či majetek třetích osob.